

VN/14836/2021

Pöytäkirja
6.6.2024

Uudistuva ja osaava Suomi 2021-2027 -ohjelman seurantakomitean kokous

Ajankohta: 5.6.2024 klo 12:00 – 17:00 ja 6.6.2024 klo 8:45 – 10:15

Paikka: Vaasan kaupunginvaltuuston valtuustosalin (kaupungin hallintotalo)

Osallistujat:

Jäsenet:

Haapalainen Petri, TEM (pj.)
Gynther Heli, Etelä-Karjalan liitto
Hämäläinen Päivi, STM
Järviö Nina, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta
Karvonen Marja, Satakunnan ELY-keskus (varajäsen)
Krüger Claes, Oulun kaupunki
Kulmala Vesa, VM
Liimatta Jonas, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
Metsälä Petra, TEM
Muilu Tommi, Hämeen ELY-keskus
Niemi Merja, OKM
Pikkarainen Mika, TEM
Rekilä Piia, Akava ry
Rintala Heli, Etelä-Pohjanmaan liitto
Risikko Tanja, Vaasan yliopisto
Tiainen Simo, MTK ry
Uusimäki Minna, MMM (varajäsen)
Varis Eira, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto
Väätäsmöinen Kirsi, SOSTE ry
Yltiö Mauri, YM

Pysyvät asiantuntijat:

Tuominen Lotta, Allianssi ry

Euroopan komissio:

Andrulis Aurimas, DG EMPL
von Busch Andreas, DG REGIO
Jounila Pekka, DG REGIO
Tuominen Samu, DG REGIO

Seurantakomitean sihteeristö:

Herranen-Haapaniemi Kati, STM
Karhu Valtteri, TEM
Kauranen Sinikka, Hämeen ELY-keskus
Laitinen Katja, Satakuntaliitto

Loukasmäki Pasi, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
Talvitie Minna, Ruokavirasto
Ryymin Jaakko, Keski-Suomen ELY-keskus

Muut osallistujat:

Ahlgren Harri, TEM
Mikko Vähä-Sipilä, TEM

Tulkit:

Alho-Tousignant Päivi, EC SCIC
Karunen Helena, EC SCIC

Asialista

1. Kokouksen avaus ja tervetulosanat

Maakuntajohtaja Mats Brandt toivotti seurantakomitean tervetulleeksi Vaasaan ja Pohjanmaalle. Maakunnassa on maan korkein teollisuuden jalostusaste ja myös TKI-intensiteetti on maan korkeimpia (3,4 %). Älykkääseen erikoistumiseen tukeutuvat investoinnit vihreään siirtymään ja energiaklusteriin ovat keskeisessä roolissa. Aluekehittämisen työkalut ja erityisesti rakennerahastot ovat tärkeitä toimien dynamiikan vivuttajina. Kyse ei ole tulonsiirrosta, vaan investoinneista tulevaisuuteen. JTF:n ansiosta resursseja on suunnattu myös kiertotalouteen, jossa alustavat tulokset ovat olleet lupaavia.

Seurantakomitean puheenjohtaja avasi seurantakomitean kokouksen klo 12:05.

2. Kokouksen järjestäytyminen ja päätösvaltaisuuden toteaminen

Valtteri Karhu totesi jäsen- ja muut muutokset seurantakomitean kokoonpanossa (liite 1). Lisäksi todettiin, että päätöksestä oli jäänyt pois Itä-Suomen maakuntaliit-tojen edustaja Eira Varis Pohjois-Karjalan maakuntaliitosta ja hänen varajäsenenään Markus Hirvonen. Päätöstä täydennetään siltä osin. Todettiin nimenhuudolla paikalla olevat seurantakomitean jäsenet, pysyvät asiantuntijat ja muut edustajat.

Seurantakomitean 25 varsinaisesta jäsenestä 20 oli paikalla, joten kokous todettiin päätösvaltaiseksi.

3. Edellisen kokouksen muistion hyväksyminen

Todettiin, että kohdan 5 viimeinen lause loppuu kesken. Päätettiin poistaa alkukin.

Päätös: Hyväksyttiin Helsingissä 30.11.2023 pidetyn seurantakomitean kokouksen muistio.

4. Esityslistan hyväksyminen

Puheenjohtaja ehdotti lisäämään loppuun kohdan muut asiat. Eira Varis kertoi esittelevänsä kaksi aloitetta Itä-Suomesta. Samu Tuominen totesi, että 9. koheesiokertomusta esittelee myös Aurimas Andrulis.

Päätös: Hyväksyttiin esityslista em. täydennyksin.

5. Muutokset sihteeristön kokoonpanoon

Valtteri Karhu esitteli esityksen seurantakomitean sihteeristön kokoonpanon muuttamisesta (liite 3). Tarve muutokseen johtuu TEM:n sisäisestä organisaatiomuutoksesta, jonka seurauksena sihteeristön entinen puheenjohtaja Tapani Kojonsaari on siirtynyt toisiin tehtäviin. Valtteri siirtyy Tapanin tilalle ja sihteeristön varapuheenjohtajaksi tulee Ritva Autio HVO-ryhmästä.

Päätös: Hyväksyttiin esitys liitteen 3 mukaisesti.

6. REACT-EU arviointi

Juho Nyman MDI:stä esitteli vuonna 2023 tehdyn Kestävää kasvua ja työtä 2014 – 2020 -ohjelman REACT-EU toimintalinjojen arvioinnin keskeisiä tuloksia ja johtopäätöksiä.

TEM:n toimeksiannosta tehdyssä arvioinnissa keskityttiin lisärahoituksen vaikuttavuuden, tehokkuuden ja vaikutusten arviointiin. Eräänä keskeisenä havaintona oli, että Etelä- ja Länsi-Suomessa REACT-EU on selkeämmin mahdollistanut uuden ja merkittävän lisärahoituksen, jolla on voitu tukea pidempään kehittämistoimintaa ja toteuttaa selvästi aiempaa suurempia hankekokonaisuuksia ja investointeja. Lisärahoituksen kautta on alueella myös saatu uusia toimijoita rakennerahastotoiminnan piiriin. Etelä- ja Länsi-Suomessa REACT-EU-rahoitusta on kohdentunut Itä- ja Pohjois-Suomea selvemmin erityisesti COVID-19-pandemiasta eniten kärsineille toimialoille. Kokonaisuutena rahoituksella, sen kohdentamisella ja valituilla toimintatavoilla on arviointiaineiston pohjalta edistetty pitkälti onnistuneesti asetettuja laajempia tavoitteita (pandemian aiheuttamien sosiaalisten vahinkojen korjaaminen eniten kärsineillä alueilla sekä vihreä siirtymä ja digitalisaatio). Lisäksi rahoitus on mahdollistanut hanketoiminnan jatkumisen huolimatta viiveistä uuden ohjelman käynnistymisessä.

Keskustelussa vahvistettiin, että REACT-EU mahdollisti totuttua nopeamman reagoinnin ja että rahoitus osui hyvin ohjelmakausien vaihdokseen. Lisäksi kysyttiin, mitä olivat ne Etelä- ja Länsi-Suomen kehittämistoimet, joita ei muutoin olisi tehty ollenkaan? Nyman totesi mm. Pirkanmaalta löytyvän niistä hyviä esimerkkejä. Kysyttiin myös, onko nähtävä kritiikkinä havainto, että Etelä- ja Länsi-Suomessa rahoitusta on suunnattu eniten kärsineille sektoreille mutta Itä- ja Pohjois-Suomessa on enemmän tuettu samoja aloja kuin ennenkin – entä ovatko tuotokset euroa kohti olleet Etelä- ja

Länsi-Suomessa parempia? Nyman totesi etelässä ja lännessä korostuvan tietyt, esim. luovat alat, jolloin tukien vahvempi kohdentuminen niille on luonnollista. On myös haluttu tiettyjä rajattuja indikaattorituloksia ja niitä on myös saatu aikaiseksi, mutta riittääkö se, kun ohjelman perustoiminnassa on samalla aikaansaatu tuloksia laajemmalla skaalalla?

Päätös: Merkittiin raportti ja käyty keskustelu tiedoksi.

7. Katsaus ohjelman toteutustilanteeseen

Harri Ahlgren esitteli ohjelman edistymistilannetta kuvaavat kalvot. Toukokuun loppuun mennessä ohjelmassa oli käynnistynyt jo lähes 4 000 hanketta ja julkista rahoitusta niille oli varattu yli miljardin euron verran eli hieman yli kolmannes ohjelman kokonaiskehyksestä. Ohjelman suosituin tukitoimen ala on 021 (Pk-yritysten kehittäminen ja kansainvälistyminen, ml. tuotannolliset investoinnit) johon on kohdistunut runsas viidennes (21 %) tähän asti varatusta julkisesta rahoituksesta. Väliarvioinnin tueksi laaditaan kesän aikana kaksi selvitystä; liittyen toimintaympäristön muutoksiin sekä ohjelman merkitykseen kansallisen energia- ja ilmastosuunnitelman täytäntöpanossa. Syksyllä toteutetaan myös ensimmäinen ESR+ -asetuksen edellyttämistä kahdesta aineellisen avun käyttöä koskevasta selvityksestä. Ohjelman tulostiedot on kehitetty julkaisemalla rakennerahastot.fi -osoitteessa 23.2.2024 toimintaa ja tuloksia-sivu.

AURA-ohjelman hallintoviranomainen –ryhmän (AHVO) ryhmäpäällikkö Petra Metsälä esitteli Alueet ja kasvupalvelut -osaston uuden organisaation. AHVO-ryhmän ja Elinvoimaiset alueet (ALUE) ryhmien välillä pyritään hyvään yhteistyöhön ja suureen joustavuuteen. Ensimmäiset kaksi kuukautta ovat jo näyttäneet, että malli saadaan toimimaan ja tehtävät hoidettua. HVO on toistaiseksi vierailut kahdeksassa välittävässä toimielimessä. HVJ-kuvauksista on löytynyt parannettavaa, mutta kaikki havainnot ovat korjattavissa. EURA 2021 –järjestelmässä kaikkien 32:n hanketyypin maksatushakemukset ja –päätökset ovat nyt mahdollisia. Päätöksiä on jo tehty 800 kpl ja 143 hanketta on maksettu loppuun. Myös muutospäätökset ovat tuotannossa lukuun ottamatta ryhmähankkeita, joiden osalta tavoitteena on, että ne saataisiin lokakuussa käyttöön. Helmikuussa 2023 avattiin mahdollisuus jättää muutoshakemus Euran ulkopuolella. Niihin liittyviä muutospäätöksiä on tehty jo 300 kpl. HVO:n viestintää lisätään ja parannetaan. Esim. tänään on lähetetty tiedote välittäville toimielimille liittyen ryhmähankkeisiin. Laajennettujen suhteutettujen järjestelyjen käyttöönotosta tehdään päätös ensi viikolla.

Keskustelussa kysyttiin, onko muutospäätöksiä mahdollista tehdä Euran ulkopuolella? Eri puolilla Suomea on kasvava huoli siitä, että hankkeet eivät edisty, kun raha ei liiku. Tuensaajat esittävät paljon kysymyksiä eivätkä välittävät viranomaiset osaa enää vastata ja neuvoa. Jotkut toteuttajat haluaisivat jopa keskeyttää hankkeensa. Myös muutos- ja maksatushakemusten keskinäinen järjestys koetaan epäselväksi. Ryhmähankkeiden osalta ongelmallista on, että virallisten päätösten puuttuminen esti osaa osahankkeista käynnistämästä toimintaansa alkuperäisen hankesuunnitelman mukaisesti – toimenpiteiden yhteistoteutus ja synkronointi sekä muu yhteistyö estyvät pahimmillaan koko hankkeen toteutusajalta, kun toteuttajat ovat eri aikataulussa.

Ryhmähankkeita on ensi vuonna jo päättymässä, eikä tarvittavia järjestelmän osioita (muutoshakemukset, raportointi) ole vielä käytössä, vaikka ohjelmakausi on puolivälissä. Myös yksinkertaistetut kustannusmallit tuottavat hankaluuksia, esim. yksikkökustannusmalli ei huomioi palkkakustannusten muutoksia ja perustuu vanhoihin palkkakuluihin, sivukuluprosentti ei kata kaikkia lomakuluja eikä työnantajan sivukuluja mikä johtaa siihen, että omarahoitusosuus on huomattavasti korkeampi kuin 40 %.

Metsälä totesi, että Euran ulkopuoliset päätökset eivät edelleenkään ole mahdollisia. Kansallinen lainsäädäntö edellyttää, että kaikki on tehtävä sähköisessä järjestelmässä. Korjaavan esityksen valmistelu kestäisi jo kauemmin kuin ryhmähankkeiden muutospäätösten käyttöön saaminen. TEM:n sisäinen tarkastus toteuttaa Eura-järjestelmän ulkopuolisen arvioinnin.

Andreas von Busch totesi Suomen olevan toteutuksessa EU:n kärkijoukoissa, vaikka tarjolla on ollut samanaikaisesti kilpailevaa rahoitusta RRF:stä. Sidonnoissa ja maksatuksissa on kuitenkin iso ero. Eura-järjestelmä on myös uusi. Yksinkertaistetut kustannusmallit mainittiin puheenvuoroissa, komissiokin keskustelee asiasta mielellään.

Keskustelussa kaivattiin myös tarkempia tietoja horisontaalisista tavoitteista – esim. Euran hanketiedoista ilmenee, että noin puolet hankkeista on merkitty sukupuolineutraaleiksi, vaikka valittavana olisi kaksi muutakin vaihtoehtoa. ESR+:ssa sukupuolineutraalia ei edes pitäisi voida valita – eli 50 % ESR+ hankkeista on pisteytetty tavalla joka ei ole ohjelmanmukaista. Kysyttiin myös, onko ennakoitavissa, että kansallisen päätöksenteon muutokset kuten aikuiskoulutustuen lakkauttaminen vaikuttavat ohjelman koulutushankkeisiin?

Valtteri Karhu totesi, että keväällä oli koulutus välittäville viranomaisille tasa-arvotemasta. Raportointia on myös saatu paremmaksi ja seurantaa voidaan tehostaa. Myös STM:n yhdenvertaisuuteen ja osallisuuteen -hanke on luvannut tukea tasa-arvoa ja valtavirtaistamista, ja aluehankkeidenkin kannattaa hyödyntää tässä koordinaatiohanketta. Aikuiskoulutushankkeet jatkuvat ohjelmassa edelleen, ja kansallista ja ESR+ -toimintaa on hyvä kytkeä toisiinsa – kyse on kuitenkin erityyppisistä tuista ja rahoituksesta.

Pekka Jounila totesi olevansa tyytyväinen JTF-toimeenpanon tehokkuuteen. Suomi on 5. sijalla JTF:n toimeenpanossa, edellä ovat vain Malta, Luxemburg, Hollanti ja Viro. EU-tasolla ollaan vasta 0,3 % maksatuksissa. Jounila pahoitteli sitä, että komission edustajaa ei ole kutsuttu mukaan alueiden koordinaatioryhmään tai JTF-jaostoon. Yleisasetuksen 50 artiklan mukaan hankkeissa joiden koko on yli 10 milj. euroa on järjestettävä tiedotustilaisuus. JTF:ssä tällaisia hankkeita on 5 kpl, mutta kutsuja ei ole toistaiseksi tullut – miten HVO aikoo varmistaa tämän toteutuksen? Julkisen sektorin lainajärjestelyt eivät ole edenneet Suomessa – onko HVO varmistanut, että tuensaajilla on asiasta riittävät tiedot? Toteutusta on haettava 2025 mennessä, komissio voi tarvittaessa lähettää asiantuntijan esittelemään mahdollisuuksia. Jounila piti Allianssin edustajan mukanaoloa seurantakomiteassa hyvänä asiana. Samu Tuominen lisäsi, että komissio toivoisi tilannekatsauksiin tietoja myös indikaattoreista, EAKR:n ilmastotoimien prosenttiosuudesta, Itämeristrategiaa tukevien hankkeiden kehityksestä, älykkään erikoistumisen strategioista ja kaupunkihankkeista.

Metsälä totesi, että HVO on ottanut listauksen yli 10 milj. euron hankkeista ja toimitanut sen ao. välittävälle elimille (kaikki ELYjä) ja kysynyt lisätietoja. Rukalla tällainen tilaisuus on jo järjestetty, tosin paikalla oli vain ELYn yksikönpäällikkö pitämässä puheen.

Päätös: Merkittiin tilannekatsaus ja käyty keskustelu tiedoksi.

8. RRF ja Uudistuva ja Osaava Suomi-ohjelman synergiat

Mikko Vähä-Sipilä esitteli mitä yhtenevyyksiä, eroavuuksia ja täydentävyyksiä ohjelmien välillä löytyy. Tukitoimenalatarkastelu on osoittautunut siihen hyväksi keinoksi, sillä se mittaa konkretiaa. Vähä-Sipilä esitteli lyhyesti RRF:n sisällön ja totesi TEMin osuuden painottuvan osioihin 1 (vihreä siirtymä) ja 3 (työllisyys). RRF:n kahden miljardin kokonaisbudjetista on runsas puolet TEM:n vastuulla. Lisäksi mukana ovat STM, OKM ja LVM, VM:n vastatessa kokonaisuuden kontrolloimisesta. Valtiokonttori seuraa ja valvoo ohjelman toteutumista. Reilu 80 % rahoituksesta on sidottu ja 15 % maksettu. Komissio ei kuitenkaan seuraa näitä vaan tulosten (välitavoitteet ja tavoitteet) saavuttamista. Rahoitusta kohdistuu eniten Länsi- ja Etelä-Suomeen - tosin summat rekisteröityvät toteuttajan pääkonttorin sijainnin mukaan. Kaikki haut ovat valtakunnallisesti kilpailtuja.

Tulosperusteisuus on mukana tulevan kauden keskusteluissa. Vaikka sen periaate on selkeä, ei hallinto kuitenkaan välttämättä kevene, koska valvonta on silti järjestettävä.

Keskustelussa pohdittiin tulosperusteisuuden merkitystä tulevaisuutta ajatellen sekä RRF-toteutuksen alueellista rahanjakoa, jonka nähtiin olevan peilikuva alue- ja rakennepolitiikan ohjelmasta. RRF:n ylhäältä alas johdettua mallia ei pidetty alueiden näkökulmasta kannatettavana.

Andreas von Busch kiitti Vähä-Sipilää hyvästä esityksestä ja totesi seuraavan päivän kokousosiossa keskusteltavan lisää tulosperusteisuudesta, josta myös komissiossa on eri mielipiteitä.

Samu Tuominen viittasi STEP-ohjelmanmuutosehdotukseen todeten, ettei siitä ilmene, miten uudet investoinnit täydentävät RRF-toimia. Entä onko STEP-tyyppisiä toimia suunniteltu mukaan RRF:ään tai suunniteltu uusien STEP-tukitoimen alojen lisäämistä ohjelmaan? Vähä-Sipilä totesi, että strategisten teknologioiden kehysväline STEP antaisi mahdollisuuden lisätä InvestEU-osioon siirrettävää summaa. Suomen osalta tämä ei suunnitteilla, mutta monet RRF-investoinneista sopisivat myös STEP-toimiksi.

Puheenjohtaja totesi keskustelun jatkuvan huomennakin. Suomi on avoin erilaisten tulosperusteisten mallien tarkasteluun, mutta ne vaativat tarkkaa harkintaa.

Päätös: Merkittiin katsaus ja käyty keskustelu tiedoksi.

9. Valtakunnallisten teemojen teemakuvausten päivitys

Valtteri Karhu esitteli 19.4. mennessä saadut päivitykset valtakunnallisten teemojen kuvauksiin. Muutokset ovat olleet varsin pieniä ja teknisluotoisia, liittyen esim. eräisiin teemakuvauksiin. Valtakunnalliset teemat ovat ministeriöjohtoisesti valmisteltuja strategisesti tärkeitä kehittämiskokonaisuuksia, jotka toimivat aluerahoituksen rinnalla. Vastuuministeriöinä toimivat TEM, YM, OKM ja STM. Välittävät viranomaiset ovat samoja kuin aluerahoituksen puolella. EAKR:n osalta on selkiytetty yhteyttä TKI-työryhmän suosituksiin ja ympäristöteemoja on päivitetty uuden hallitusohjelman mukaisiksi. Myös ESR+:n teemojen osalta on tehty nostoja uudesta hallitusohjelmasta.

Keskustelussa korostettiin kaikkien koordinaatiohankkeiden yhteistyön merkitystä. Koordinaatiossaan hyvin onnistuneiden toimijoiden pitäisi toimia esimerkkeinä muille, myös onnistuneen viestinnän osalta.

Päätös: Merkittiin päivitetty teemakuvaukset tiedoksi.

10. Euroopan strategisten teknologioiden kehysväline - STEP

Harri Ahlgren esitteli STEP-kehysvälineen vaikutuksia EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelmien toimeenpanoon ja siitä sihteeristössä käytyä keskustelua. STEPin kolme pääteemaa ovat: 1) Digitaaliset teknologiat ja syväteknologiset innovaatiot, 2) Puhtaat ja resurssitehokkaat teknologiat ja 3) Bioteknologia. STEPin käyttöönoton vauhdittamiseksi ohjelmiin on tarjolla eräitä helpotuksia, kuten mahdollisuus jopa 100%:n EU-osarahoitussuhteisiin, valtiontukien korkeampi tuki-intensiteetti sekä lievennyksiä suuryritysten tukemiseen.

Seurantakomitean sihteeristö käsitteli STEP-kehysvälinettä kokouksessaan 3.5.2024. Keskustelussa todettiin, ettei ole ilmennyt poliittista painetta perustaa uusia STEP-toimintalinjoja ja että uusien rahoituskehysten lisääminen ohjelmaan jäykistäisi toteutusta ja vaarantaisi rahoituksen kiertonopeuden. Lisäksi kolmelle kriittiselle teknologia-alalle kohdistuvia hankkeita voidaan jo nyt rahoittaa ohjelmassa. Sihteeristö päätti esittää seurantakomitealle, että ei lisätä ohjelmaan uusia toimintalinjoja tai erityistavoitteita, mutta tehostetaan STEP-toimialojen seurantaa ottamalla käyttöön siihen liittyviä tukitoimen aloja.

Sihteeristön esityksessä osaan ohjelman EAKR- ja ESR+ -erityistavoitteista oltaisiin lisätty seitsemän uutta STEP-aiheista tukitoimen alaa.

Keskustelussa Samu Tuominen kiinnitti huomiota siihen, että kolme uusista tukitoimen aloista viittasi suuriin yrityksiin, joiden tukeminen ei kuitenkaan ole ohjelmassa nykyisellään mahdollista kuin poikkeustapauksissa ja lähinnä erityistavoitteessa 2.3. Lisäksi todettiin, että Itä-Suomen maakuntien liitot ovat esittämässä seurantakomitealle, että valmistelussa olevan kansallisen 400 milj. euron tuen notifikaation yhteydessä tehtäisiin ohjelmanmuutos, jossa myös alue- ja rakennepolitiikan rahastojen rahoituksella mahdollistettaisiin suuryritysten laajempi tuki.

Koska suuryritysten rooliin ohjelmassa liittyi useampia keskustelua ja linjauksia vaativia näkökohtia, päätettiin palauttaa esitys uudelleen valmisteluun.

11. Mahdollistavien edellytysten soveltaminen ohjelmakauden toimeenpanossa

Valtteri Karhu totesi, että eduskunnan oikeusasiamiehen tai yhdenvertaisuusvaltuutetun käsittelyyn ei ole tullut ohjelmaa koskevia kanteluita tai tarkastushavaintoja.

Tarkoitus on myös edistää perusoikeuksien kunnioitusta, johon liittyen on useampia dokumentteja kansallisista toimintaohjelmista. YK:n vammaisyleissopimuksen uusi toimintaohjelma on valmistumassa ja vanhan ohjelman voimassaoloa on jatkettu siihen asti, että uusi tulee voimaan. STM on tehnyt asiasta erillisen päätöksen.

Keskustelussa Andrulis Aurimas muistutti, että mahdollistavista edellytyksistä on tehtävä tarkistuslista. Karhu totesi parhaillaan selvitetävän toimien seurannan järjestämisestä. Kuultiin myös, että STM:ssä on käynnistymässä erillinen haku vammaisille henkilöille.

Päätös: Merkittiin katsaus ja komission tarkistuslistaa koskeva suositus tiedoksi.

Puheenjohtaja totesi, että asiat saatiin käydyksi läpi ja päätti ensimmäisen kokouspäivän klo 16:55.

12. Tulevaisuuden alue- ja rakennepolitiikka

Andreas Von Busch ja Andrulis Aurimas esittelivät Euroopan komission 9. koheesiokertomuksen keskeisiä johtopäätöksiä.

Vuoden 1989 uudistuksesta lähtien koheesiopolitiikkaan on kohdistunut 1 040 miljardia euroa, josta kuluvan ohjelmakauden osuus 392 miljardia. Kehitys on ollut polysentristä, parhaita tuloksia on nähtävissä vuoden 2004 jälkeen liittyneiden jäsenmaiden kehityksessä. Rahoituksella on pystytty tasaamaan sekä jäsenmaiden välisiä että sisäisiä kehityseroja.

Koheesiokertomus julkaistaan joka kolmas vuosi ja tällä kertaa sillä on tärkeä rooli osana tulevasta ohjelmakaudesta käytävää keskustelua. Pohdinnassa on mm. varojenjakotapa, koheesiopolitiikan maantieteellinen kattavuus ja suhde geopolittiseen ilmastoon, jota leimaavat Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa, EU:n laajentuminen, rahoituksen määrä ym. tekijät. Koheesiopolitiikasta huolimatta bkt:n kasvu on hidastunut joissakin maissa - Suomessa esim. Helsinki-Uusimaa on kehitysloukussa verrattuna Tukholmaan, Kööpenhaminaan tai Baltian maihin. Tätä voidaan myös käyttää argumenttina uusille välineille. Iso keskustelu on, jatketaanko tukea kaikille alueille?

Köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevien osuus on pysynyt viimeiset viisi vuotta ennallaan. EU-tasolla työmarkkinat ja sosiaaliturva ovat pysyneet vahvoina. Demografiset haasteet ovat yhteisiä kaikille EU-maille. Kehitysloukku korreloi usein nuorten osuuteen. EU-välineet auttoivat tehokkaasti talouden nopeassa toipumisessa.

Yksinkertaistukset tälle kaudelle eivät ole juuri näkyneet käytännössä, mikä puoltaisi tulosperusteisuuden lisäämistä - vaikkakaan RRF-mallia ei sellaisenaan voida kopioida

koheesiopolitiikkaan. Suomen näkökulmasta keskeisiä tulevaisuuden teemoja ovat väestön ikääntyminen, osaamisen kehittäminen sekä vihreä ja digitaalinen siirtymä. Olennaisia ovat myös kaikkien alueiden innovointikyvyn varmistaminen, paikkaperusteisuus, täydentävyys muiden komission politiikojen kanssa sekä suoritusperusteisuuden kasvattaminen.

Alue- ja rakennepolitiikan erityisasiantuntija Janne Uusivirta Suomen EU-edustustosta kertoi omia havaintojaan ja arvioitaan tulevan kauden valmistelutilanteesta.

Europarlamenttivaalit ovat tulevana viikonloppuna, jonka jälkeen muodostetaan uusi komissio. Vaalien tulos vaikuttaa siihen, mitä puheenjohtajakandidaatti joutuu parlamentille lupaamaan. Rahoituskehys ehdotukset saadaan ensi vuoden kesällä, rahoituskehysasetus kesäkuussa, rahastoasetukset (koheesiopaketti) myöhemmin – mutta tuleeko aikataulu pitämään? Komissio on korostanut, että koheesiokertomus on vain keskustelun avaus, mutta se antaa paljon vinkkejä siitä, mihin politiikka on menossa. Kannattaa myös lukea RRF:n puolivälitiedonanto sekä Lettan sisämarkkinaraportti.

Rahoituskehykseen kohdistuu suuria paineita. Komissiossa on haluja tehdä suuri MFF-uudistus, jossa rahastojen määrää vähennettäisiin ja sääntöjä yksinkertaistettaisiin, joita toimet saataisiin nykyistä nopeammin käytäntöön. Muut pääosastot puhuvat koheesiotavoitteista, eivät –politiikasta. On myös keskusteltu tarpeesta vivuttaa yksityistä rahoitusta – InvestEU-tyyppiset rahoitusvälineet voivat yleistyä.

Koheesiopolitiikassa ei pidä tarkastella vain staattista kuvaa, vaan pitkän aikavälin suuntausta ja kehityksen dynamiikkaa – on osattava ennakoida miten torjua kehitysloukkujen, väestönkehityksen ja aivovuodon kaltaisia haasteita. Olisiko oikeudenmukaisen siirtymän rahaston malli mahdollinen ratkaisu paikkaperusteisuuden haasteisiin? Toisaalta paluuta entiseen on nähtävissä siinä, että hallinnollisen kapasiteetin tukemisen merkitys on jälleen huomattu.

RRF on ”elefantti olohuoneessa”, mutta siihen suuntaan ollaan nyt menossa. Suoritusperusteinen malli on nostettu esiin menestyksenä. Se on kuitenkin ollut yksinkertaistus lähinnä vain komission näkökulmasta, ei niinkään jäsenmaiden. Komissio haluaisi tehdä jatkossa jäsenmaiden kanssa suunnitelmia ja sopimuksia ja se vapauttaisi rahoitusta tulosten perusteella jäsenmaille. Tulosperusteisuus, investoinnit ja uudistukset olisivat kaikki samassa paketissa ja yhden sääntökirjan alla.

Alueiden kanssa pitää keskustella ja niitä pitää konsultoida. RRF oli kriisiratkaisu. Keskustelu on nyt avattu. Koheesiopolitiikan on kuitenkin todettu toimivan puutteidenkin ja siksi ilmassa on vastustusta komission uudistuksia vastaan. Nähtäväksi jää, kuinka pitkälle uudistuksissa mennään.

Keskustelussa kysyttiin, koska politiikkatavoitteet julkistetaan ja todettiin puheen kehitysloukuista edustavan uutta ajattelutapaa – kun koheesiopolitiikan ideana kuitenkin on pienentää kehityseroja, pitäisi kehitysloukkujen yhteydessä esittää kunkin alueen bkt-luvut, jotta todellinen tilanne näkyisi, esim. Uudenmaan bkt on kehitysloukusta huolimatta EU:n korkeimpia. RRF:n hyvänä puolena nähtiin se, että se saatiin nopeasti toimimaan, mutta ongelmana paikkaperusteisuuden puute – sen sijaan JTF:ssä alueelliset siirtymästrategiat ovat olleet hyvä keino paikkaperusteisuuden toteuttamiseen.

Pohdittiin myös, onko realistista että EU löytäisi uusia rahoituslähteitä, kun esim. maataloudessa ei ole suuria leikkausmahdollisuuksia. Itärajan muuttunut tilanne korostaa aluepolitiikan ja solidaarisuuden merkitystä.

Pidettiin hyvänä, että osaksi työllisyyden tarkastelua on nostettu syrjäytymis- ja köyhyysriskissä olevat, mutta se ei vielä kerro työsuhteiden luonteesta ja varmuudesta (vrt. esim. maahanmuuttajien epävarmat työsuhteet Saksassa) - komissiolle esitettiin kysymys koheesiopolitiikan globaalista merkityksestä esim. tuotantoketjujen ja energian saatavuuden näkökulmasta – miten ne huomioidaan tulevaisuuden koheesiopolitiikassa?

Uusivirta totesi, että koheesiopolitiikan tavoitteet ilmaistaan yleisasetuksessa, eli ovat parhaillaan valmistelussa. Niihin vaikuttaa yleinen poliittinen ilmapiiri, esim. vihreä siirtymä on nyt vastatuulella ja sen sijaan puolustus ja resilienssi vastaavasti nousevia prioriteetteja.

Von Busch totesi, että budjetin osalta pitää tarkastella ei vain käyttöä vaan myös omia resursseja. Sillä on linkki globaaliin tasapainoon, sisäiseen ja ulkoiseen turvallisuuteen, kuten puolustuspolitiikkaan ja köyhyyden vastainen taistelu, jossa koheesiopolitiikka on iso tasapainottava tekijä. Ei ehkä ole tulossa uutta ESR++:aa, sen sijaan yksi iso rahasto? Tosin 15 rahastoaikin olisi jo menestys.

Andrulis lisäsi komission fokuksen olevan juuri työpaikkojen laadussa sekä nuorten työpaikoissa.

Puheenjohtaja totesi yhteenvedossaan, että tulosperusteisuus on tulossa, mutta miten se integroidaan toimivasti koheesiopolitiikkaan? Yksi rahasto ja sääntökirja merkitsivät hyvin suurta muutosta nykyiseen. Sosioekonomisia eroja on joka tapauksessa edelleen, joten koheesiota tarvitaan.

Päätös: Merkittiin esitykset ja käyty keskustelu tiedoksi.

13. Seuraava kokous

Seuraava seurantakomitean kokous järjestetään Helsingissä 28.11.2024. Lisäksi varaudutaan järjestämään ylimääräinen kokous sitä ennen, mikäli STEP-valmistelu sitä edellyttää.

14. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 10:10.

Petri Haapalainen
neuvotteleva virkamies
seurantakomitean varapuheenjohtaja

Valtteri Karhu
johtava asiantuntija
sihteeristön puheenjohtaja

VN/14836/2021-TEM-75

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: